

Istorija romske književnosti, Rajko Đurić

(*Književna opština Vršac, Vršac, 2010*)

Ovo je novo, prošireno izdanje knjige *Literatura Roma i Sinta* koja je objavljena 2002. godine na nemačkom, a zatim je prevedena na rumunski i mađarski jezik. *Istorija romske književnosti* je prva knjiga koja se bavi ovom tematikom i u tome je njen prvi veliki doprinos u upoznavanju i izučavanju romske književnosti. Autor posebno naglašava činjenicu da je prvi put o romskoj književnosti pisano tek između 1990. i 2000. godine, iako ona postoji već nekoliko vekova. Kao i sve literature sveta, i romska se deli na usmenu i pisanu, a u njoj srećemo i univerzalne teme i motive celokupne svetske književnosti. Ovim navodima Rajko Đurić želi da pokaže da romsku književnost nije potrebno posmatrati kao izdvojeni sistem, već kao književnost koja se ni po čemu ne razlikuje od bilo koje druge nacionalne književnosti.

Istorija književnosti, kao deo nauke o književnosti, specifična je jer, sem što razmatra književna dela i njihove autore, mora da obuhvati i istorijska i društvena znanja u kojima su ta dela ponikla, da obuhvati kulturu i narod. Kada se radi o istoriji romske književnosti, zadatak je još teži, jer Romi ne žive u samo jednoj ili nekoliko država na svetu. Zato je Rajko Đurić morao da posmatra i poznaje kulture mnogih naroda, da bi u njihov kontekst smestio i stvaralaštvo romskih autora, u konkretnoj državi.

Knjiga se sastoji iz četiri dela. Prvi deo se bavi odnosom indijske literature i Roma, a drugi narodnom književnošću Roma. Treće poglavlje je najobimnije, a kazuje o životu i delima romskih pisaca. Poslednje poglavlje je zaključna reč Rajka Đurića o nastanku ove knjige i kratak osvrt na položaj i status Roma i romske književnosti danas u svetu.

Rajko Đurić uspostavlja direktnu vezu između indijske i romske literature. Ta veza ne iznenađuje ako na umu imamo činjenicu da su Romi živeli u Indiji do 1192. godine, pa je i njihova usmena književnost bila deo indijske narodne književnosti. Indijskih epovi *Mahabharata* i *Ramajana* fragmentarno su sačuvani u usmenoj tradiciji Roma, a to se ogleda u istim ličnim imenima, temama i motivima u narodnim romskim pričama, a postoje i identični obredi.

Narodna književnost Roma je, nakon progona Roma iz Indije, uz narodna verovanja i romski jezik, postala čuvar kulturne, duhovne i literarne baštine. U 20. veku je objavljen najveći broj narodnih priča i pesama, mada se to sporadično dešavalo i u 19. veku. Glavni deo ove narodne književnosti čine mitovi, legende, bajke, priče i poezija. Mitovi se bave nastankom sveta, bogova, prvih ljudi, postankom Roma, dok se u legendama tematizuju progon i lutanja Roma. Primetno je ukrštanje tema i

motiva romskog narodnog stvaralaštva sa narodnim stvaralaštvom većinskog naroda. Objavljen je veliki broj romskih bajki, a tipovi bajki su uporedivi sa indijskim. Preko bajki je moguće i izučavanje jezika, verovanja i tradicije Roma. Narodna poezija je, međutim, dostigla najveću popularnost jer su lirske pesme postale deo muzičke tradicije.

Poglavlje o životu i delima romskih pisaca daje podatke o više od sto romskih autora širom sveta, u sledećim zemljama – Španija, Velika Britanija, Rusija i bivše države SSSR, Srbija i bivše republike Jugoslavije, Rumunija, Mađarska, Bugarska, Češka, Slovačka, Poljska, Austrija, Nemačka, Švajcarska, Francuska, Italija, Švedska, Finska i vanevropske zemlje. Postoje i zemlje u kojima nema romske literature, a u kojima Romi žive, a to su: Turska, Grčka, Portugalija, Holandija, Belgija, Norveška. Od navedenih zemalja literatura Roma je tek u začetku u Argentini, Brazilu, Poljskoj, u Švedskoj i Finskoj razvila se krajem 60ih godina, a u Italiji tek 90ih. Kada je reč o Češkoj i Slovačkoj (Čehoslovačkoj), književnost Roma se razvija tek nakon Drugog svetskog rata, a uticajni su i značajni pisci iz Slovačke. Romski pisci iz Austrije i Nemačke najviše pišu o posledicama patnje i stradanja Roma u koncentracionim logorima nacističke Nemačke. To su uglavnom, kako kaže Rajko Đurić, knjige sećanja koje u najvećoj meri nisu nastale kao posledica umetničkih i stvaralačkih pobuda nego kao rezultat želje za izražavanjem lične nesreće.

Bez sumnje, najistaknutiji predstavnik romske književnosti u svetskim okvirima je Migel de Servantes, koji je svojim delom *Cigančica* uveo romsku temu i motiv u evropsku i svetsku književnost. Zato Rajko Đurić i kaže: „Mali i nepriznati narodi zahvaljujući velikanima u umetnosti mogu se približiti najvećim narodima sveta, pa i izjednačiti“.

Najveću vrednost ove knjige pronalazimo u činjenici da daje opšti uvid u veliki broj romskih pisaca iz prošlosti, ali i savremenih romskih pisaca i na taj način, onima koji vole književnost i bave se njome, otvara sasvim nove puteve izučavanja.